

ΑΡΗΣ ΣΤΟΥΓΙΑΝΝΙΔΗΣ

Η κολούμπρα και το Άγιο Πνεύμα

ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΗ ΦΡΑΣΗ "ΠΑΘΑΜΕ ΚΟΛΟΥΜΠΡΑ",
ΚΑΙ ΤΗ ΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΜΕ ΤΟ ΠΕΡΙΣΤΕΡΙ,
ΤΟ ΣΥΜΒΟΛΟ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ

ΑΕΝΑΟΝ 2015

Η κολούμπρα και το Άγιο Πνεύμα

Εισαγωγή

Το **Άγιο Πνεύμα**, ως γνωστόν έχει το 33% της Αγίας Τριάδος. Εμφανίσθηκε μετά Χριστό, και παριστάνεται έκτοτε «εν είδει περιστεράς». Ένα ξαφνικό και απροσδόκητο συμβάν μας κάνει και παθαίνουμε **κολούμπρα**. Σχετίζονται καθόλου αυτά τα δυο; Με αυτή τη μονογραφία προσπαθώ να δώσω μια απάντηση.

Οι λέξεις – κλειδιά

Άγιο Πνεύμα

Δεν επιδιώκω να θίξω τις θρησκευτικές πεποιθήσεις κανενός. Αποσκοπώ να εξετάσω γλωσσολογικά τον όρο «Άγιο Πνεύμα». Αφήνω την ανάλυση του Job description του Άγιου Πνεύματος στους θεολόγους.

Συμφώνα με το σύμβολο της πίστεως το Αγ. Πνεύμα είναι κύριον, ζωοποιόν, και εκ του πατρός εκπορευόμενον¹ ... και κύριο οργανο εξωσωματικής γονιμοποίησης.²

Στην Παλαιά Διαθήκη ο Θεός είναι ένας, μοναδικός και αδιαίρετος. Το άγιο πνεύμα ως αυθύπαρκτο δεν αναφέρεται πουθενά.

Στην βάπτισμα του Ιησού το Πνεύμα κάνει το υλικό ντεμπούτο του : *ἦλθεν Ἰησοῦς ἀπὸ Ναζαρετ τῆς Γαλιλαίας καὶ ἐβαπτίσθη εἰς τὸν Ἰορδάνην ὑπὸ Ἰωάννου.*

10 καὶ εὐθὺς ἀναβαίνων ἐκ τοῦ ὕδατος εἶδεν σχιζομένους τοὺς οὐρανοὺς καὶ τὸ πνεῦμα ὡς περιστερὰν καταβαῖνον εἰς αὐτόν: Μτ 3:16, Ακ 3:21, Ιω 1:32

11 καὶ φωνὴ ἐγένετο ἐκ τῶν οὐρανῶν, σὺ εἶ ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, ἐν σοὶ εὐδόκησα. Ψλ 2:7, Ησ 42:1, Μτ 3:17, Μτ 17:5, Μκ 9:7, Ακ 3:22, Ακ 9:35, Κολ 1:13, Β' Πέ 1:17

Αν και εδώ δεν αναφέρεται το επίθετο «Άγιον» είναι σαφές ότι εννοεί αυτόν τον αφανή εταίρο της Αγ. Τριάδας.

Εκτοτε το Άγιο Πνεύμα παριστάνεται ως περιστερά.

¹ Αν εισθε καθολικός και εκ του Υιού φιλιοκβε filioque

² Τοῦ δὲ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡ γένεσις οὕτως ἦν· μνηστευθείσης τῆς μητρὸς αὐτοῦ Μαρίας τῇ Ἰωσήφ, πρὶν ἢ συνελθεῖν αὐτοὺς **εὐρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα ἐκ Πνεύματος ἁγίου.**

Περιστέρα

Hdt.1.138, S.Fr.866, Democr.164, etc.; specifically, *Columba livia domestica*, διαφευγαστά: φάψ, φάττα, οίνας, τρυγών, Arist.HA562b5, 593a16 ; ἐλάττων μὲν ἢ πελειάς, τιθασὸν δὲ γίνεται μᾶλλον ἢ π. ib.544b3 : περιστερός, ὁ, cock-pigeon, Pherecr.33 (ταχυδρομικὸ περιστερί).
Κν Περιστερί, θηλ. περιστέρα, πιτσούνι

Λατινικά: COLUMBUS, COLUMBA

Ιταλικά: Colombo, colomba, piccione

Αγγλικά: pigeon ἢ dove

Γαλλικά: Colombe, pigeon

Ισπανικά: Paloma

Στην Ἑλληνική και Ρωμαϊκή μυθολογία το περιστέρι ἦταν το ἱερό πτηνὸ της Ἀφροδίτης (Venus) και συμβόλιζε την αγνότητα.

Εικόνα 1 ΕΝ ΕΙΔΕΙ ΠΕΡΙΣΤΕΡΑΣ

Εικόνα 2 Η ΑΓΙΑ ΤΡΙΑΣ ΕΝ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ

Πνεύμα

πνεῦμα, -ατος, τό (πνέω)· I. 1. φύσημα, πνεύματα ἀνέμων, σε Ηρόδ., Αισχύλ.· μόνο του, ο ἀνεμος, το ισχυρό φύσημα, σε Τραγ. κ.λπ. **2.** μεταφ., θαλερωτέρω πνεύματι, με πιο ευνοϊκό αεράκι, σε Αισχύλ.· λύσσης πνεῦμα μάργω, στον ίδ.· πνεῦμα ταῦτόν οὔποτ' ἐν ἀνδρασιν φίλοις βέβηκεν, ο ἀνεμος, η διάθεση συνεχῶς ἀλλάζει ἀκόμα και ἀνάμεσα στους φίλους, σε Σοφ. **II. 1.** ὅπως το Λατ. spiritus ἢ anima, η ἀνάσα, η πνοή, σε Αισχύλ.· πνεῦμα βίου, η πνοή της ζωής, στον ίδ.· πνεῦμα ἀθροίζειν, παίρνω την ἀνάσα, σε Ευρ.· πνεῦμα ἀφιέναι, ἀνιέναι, μεθιέναι, παραδίδω το πνεῦμα, στον ίδ.· πνεύματος διαρροαί, φλογέρα, στον ίδ. **2.** αυτό που μυρίζεται, ἀρωμα, μυρωδιά, στον ίδ. **III.** πνεῦμα, Λατ. afflatus, σε Ανθ.· θεία ἐμπνευση, σε Κ.Δ. **IV.** πνεῦμα ἀνθρώπου, στο ίδ. **V.** το ἀῦλο ον, σε Κ.Δ.· λέγεται για το Ἅγιο Πνεῦμα, τὸ Πνεῦμα, Πνεῦμα Ἅγιον· ἐπίσης για τους ἀγγέλους, στο ίδ.· λέγεται και για τα πονηρά πνεύματα, στο ίδ.

Ἀπὸ το πνεῦμα ο πνευματώδης ἀνθρώπος ο χιουμορίστας, ο πνεύματος [εννοείται ἱερεὺς] δηλαδή ο εξομολόγος, ο ξαγορευτής. Τα πνεύματα: δασεία, ψιλή που δηλώνουν την πνοή κατὰ την ἐκφώνηση, διαπνέομαι, ἐμπνέομαι, το οινόπνευμα.

Η κολούμπρα και το Άγιο Πνεύμα

Το λατινικό spiritum (πνεύμα) δηλώνει τον ευφυή άνθρωπο και έγινε σπύρτο στα ελληνικά. Μετά από σύγχυση προς το σπύρτο-πυρείον η φράση **αυτός είναι σπύρτο μονάχο** (πανέξυπνος) έγινε και **είναι τσακμάκι** (αναπήρας από το τουρκικό ηχομιμητικό çakmak).

Γνωμικά

Η μοναξιά είναι για το **πνεύμα** ό,τι η δίαιτα για το σώμα.

Φρήντριχ Νίτσε, 1844-1900, Γερμανός φιλόσοφος

Το μυστικό της μακροζωίας μου είναι ότι δεν έχω στο αίμα μου παρά μόνο ερυθρά αιμοσφαίρια. Το **οινόπνευμα** σκότωσε από καιρό τώρα όλα τα λευκά αιμοσφαίρια.

Ουίνστον Τσώρτσιλ, 1874-1965, Βρετανός Πρωθυπουργός, Νόμπελ 1953

Οι πιο ενοχλητικοί ηλίθιοι είναι αυτοί που διαθέτουν **πνεύμα**.

Λα Ροσφουκώ, 1613-1680, Γάλλος συγγραφέας

Η μόνη επαφή της ελληνικής εκκλησίας με το πνεύμα, τα τελευταία εκατό χρόνια, ήσαν οι αφορισμοί του Ροΐδη, του Λασκαράτου και του Καζαντζάκη.

Νίκος Δήμιου, 1935-, Συγγραφέας & Αρθρογράφος

Το μεν πνεύμα πρόθυμον, η δε σαρξ ασθενής.

κατά Μάρκον, ιδ' 38

Τα **πνευματικά** καλλιεργημένα άτομα αυνανίζονται χωρίς αναστολές. Το κάνουν για λόγους υγείας, ησυχίας, προνοητικότητας και εξαιτίας της αξιοσημείωτης τελειότητας των φανταστικών συντρόφων.

P.J. O' Rourke, 1947-, Αμερικανός αρθρογράφος & συγγραφέας

Μια κάψουλα καλό LSD αξίζει πέντε δολάρια και μ' αυτά τα λεφτά μπορείς ν' ακούσεις την Ουράνια Συμφωνία με τον Θεό να τραγουδάει σόλο και το **Άγιο Πνεύμα** στα ντραμς.

Hunter S. Thompson, 1937-2005, Αμερικανός συγγραφέας

Κολούμπρα

colubro *dial. sic. culòvria; prov. colòbra; a. fr. culuevre, mod. couleuvre; cat. culèbra; sp. culebra; port. cobra (= còbra, colobra): Dal lat. CÒLUBER - acc. CÒLOBRUM - che tiene alla rad. KAR = CAL muoversi, andare. ond'anche le voci CÈLER celere, PRÒ-CUL lontano (v. Celere e cfr. Serpente e Verme); la desinenza BER ha il senso originario di portare, produrre, e trovasi anche in CÈLEBER celebre, CRÈBER frequente: propr. che si muove strisciando. Voce poet. Serpente e partic. Biscia. Deriv. Colubrīna.*

κολούμπρα (η) {χωρίς πληθ.} (οικ.-λ αϊκ.)

στις φρ. παθαίνω / με πιάνει κολούμπρα για πολύ έντονο συναίσθημα (ευχάριστο ή δυσάρεστο), που προκαλεί μεγάλη έκπληξη ή/και αμηχανία: μόλις τον είδα έτσι όμορφα ντυμένο, έπαθα κολούμπρα!

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΑ < ιταλ. colubro (με αλλαγή γένους κατά τα ον. φιδιών. λ.χ. οχιά, κόμπρα, δεντρογαλιά) < λατ. columbrum. αγν. ετύμου).¹⁷¹

ΣΣ: Το λατινικό είναι coluber ή colobrum

κυριολεκτικά : αυτός που προχωρεί έρποντας (che si muove strisciando).

Άρα αυτός που έχει πέσει κάτω, που δεν μπορεί να σταθεί από την έκπληξη.

Όμως κατά τον Valpy το φίδι λέγεται coluber

Colūber, a snake. Haigh:
“Fr. καλύβη, a covering, a cavern. Because it is fond of holes and secret retreats.” Καλύβη might have been written κολύβη by the Æolians. “The Æolians said θρΟσείας for θρΑσείας, βρΟδέας for βρΑδέας, &c.”
V.

9372 : Francis Edward Jackson Valpy : An etymological dictionary of the Latin language

Το έγκριτο Latin Dictionary των Lewis & Short αναφέρει:

cōlūber, γεν colubri, Άρσ. Συγγ. Προς το celer γοργός,

I. Ένας οφίς, φίδι serpent, snake (poet.), **Verg. G. 2, 320**; 3, 418; **id. A. 2, 471** (an imitation of Hom. Il. 22, 93: **ὥς δὲ δράκων, κ.τ.λ.**); **Ov. M. 4, 620**; 11, 775; **Col. 10, 231**.—

II. Ειδικότερα ως προσδιορισμός των μαλλιών της Μέδουσας, της σημαντικότερης από τις Γοργόνες και της Ύδρας (Medusa, Furies, Hydra, etc.), **Lucr. 5, 27**; **Ov. M. 9, 73**; 10, 21; **Luc. 6, 664**; **Val. Fl. 6, 175**

Founded on Andrews' edition of Freund's Latin dictionary. revised, enlarged, and in great part rewritten by. Charlton T. Lewis, Ph.D. and. Charles Short, LL.D. Oxford. Clarendon Press. 1879.

Ποιες οι Γοργόνες, και η Μέδουσα και ποια τα έργα τα αυτής

Γοργώ (ή Γοργών -όνος). η:

Γοργώ, ή (γοργός), η Γοργώ, δηλ. η άγρια, η βλοσυρή (πρβλ. γοργός), σε Όμηρ. Ο Ησίοδ. αναφέρει τρεις Γοργόνες, την Ευρύαλη, τη Σθεινώ και τη **Μέδουσα** από τις οποίες, η τελευταία ήταν η κατεξοχήν **Γοργώ**. το φιδίσιο κεφάλι της απεικονίσθηκε πάνω στην αιγίδα της Αθηνάς, και όλοι **όσοι την κοιτούσαν απολιθώνονταν**, σε Ευρ.· ο ομαλός ενικ.

είναι Γοργώ, γεν. Γοργοῦς, δοτ. Γοργοῖ· αργότερα, σχηματίστηκαν πτώσεις από μια υποτιθέμενη ονομ. Γοργών, ενν. γεν. Γοργόνος, δοτ. Γοργόνι· στον πληθ., οι τύποι Γοργόνες, αιτ. -ας, είναι οι μοναδικοί δόκιμοι.²⁶⁵

Μου φαίνεται πολύ δύσκολο να πέρασε στη δημώδη νέα ελληνική ένας τέτοιος λόγιος λατινικός προσδιορισμός ενώ δεν υπήρχε στη μεσαιωνική γραμματεία.

Μόνο η συγγενής λέξη κουλουμπρίνα απαντά στον Φορτουνατο³ και σημαίνει «η οφιοειδής», η φιδίσια. Σαν ουσιαστικό η κουλουμπρίνα ήταν ένα βενετσάνικο φορητό όπλο *colubrina* (Κριαράς) αλλά και ένα αλκαλούχο φυτό που περιέχει στρυχνίνη⁴ το όνομα του είναι *strychnos colubrina* από το σχήμα των βλαστών του. Βλ. Εικόνα 4 *Strychnos colubrina*.

Eq. Wt=334. This alkaloid was discovered in 1818 by Pelletier and Caventou. It has been found in *Strychnos Nux-vomica*, *S. Ignatia*, *S. colubrina*, and *S. Tieuté*. In these plants it is frequently associated with brucia, and is always combined with an acid.

Εικόνα 3 βλ. σημείωση 2 κατω.

³ Μαρκος Αντωνιος Φώσκολος (1597-1662). Κατά την περίοδο 1647-69 έγραψε την κωμωδία με τίτλο "Φουρτουνάτος", η οποία διακρίνεται για το σατιρικό της πνεύμα καθώς και για την απεικόνιση ηθών και εθίμων της εποχής.

⁴ The Elements of materia medica and therapeutics, Volume 2
By Jonathan Perera. σελ. 546

The bark of the *Strychnos colubrina* has been used as an antidote against the bite of the snake called cobra de capella (*Coluber major*). There are several species of strychnos, such as the *potatorum*, *brachiata*, and *pseudoquina*, which do not possess poisonous properties. The bark of the last-mentioned species is employed in Brazil, under the name of quina do campo, as a substitute for Peruvian bark, in the cure of intermittent fever.

The British Cyclopædia of Natural History: By Charles Frederick Partington σελ. 175

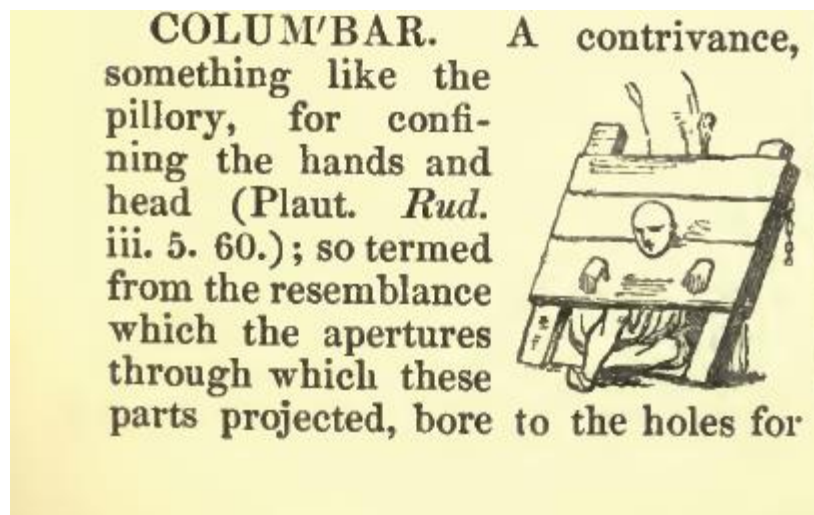

Εικόνα 4 *Strychnos colubrina*

Οι βλαστοί είναι οφιοειδείς και αυτοί έδωσαν το επίθετο στο φυτό.

Παραεμπιπτον σχολίο: ο ελεβορός (κν. Αγλεούρας) είναι ένα εμετικό βοτάνι, αλλά λέμε **έφαγα τον αγλέουρα** και όχι **έπαθα τον αγλέουρα**.

Βεβαία ετυμολογία είναι δύσκολη. Αν το colubro είναι φίδι ή βοτάνι πως μπορεί να το χρησιμοποιούμε σε εκφράσεις κατάπληξης που θυμίζουν ασθένεια; **Έπαθα κολούμπρα**. Η παρόμοια λέξη **columbar** δίνει μια πιο λογική ετυμολογία .

nests in a dove-cote (*columbarium*). It was employed for the punishment of slaves, and, in all probability, resembled the "wooden collar" of the Chinese, which is represented in the annexed engraving, from a drawing by Staunton.

Anthony Rich : The illustrated companion to the Latin dictionary, and Greek lexicon : forming a glossary of all the words representing visible objects connected with the arts, manufactures, and everyday life of the Greeks and Romans

Βεβαία είναι πολύ τολμηρή σκέψη να συνδεθεί ένα όργανο βασανισμού με το σύμβολο του **Άγιου ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ** και της αγνότητας. Οι παλαιοί ετυμολόγοι δεν έλαβαν υπόψη τα πιθανά λάθη που προέκυπταν από τους αντιγραφείς. Από πιθανή σύγχυση με το συγγενές *columba* (η περιστέρα) που γράφεται με ένα L (ελ). Το αρχικό ίσως ήταν **collumbar** (με 2 L) από το **collum** : λαιμός, αφού στο λαιμό (συνώνυμα : αυχίν ή τράχηλος), φοριόταν ο **κύφωv**. Από τα μεσαιωνικά χειρόγραφα πέρασε σε όλα τα επόμενα βιβλία με ένα L και οι ετυμολόγοι παιδεύτηκαν προσπαθώντας να το συνδυάσουν με το περιστέρι ενώ στον ορισμό τους εμφανίζονταν , με δυο LL , το *collum* : λαιμός. Από το **collum** έχουμε το **κολάρο**. Πληθ. Τα **κολλάρα**, εντελώς διάφορον από την **κωλάρα**: τον μεγάλο κώλο που προέρχεται από το αρχαίο ελληνικό **κώλον**.

Πιθανή Ετυμολογία: *Collum* λαιμός και *barra* (απ όπου το αγγλικό *bar* μπαρ ύστερος 12^{ος} αι., "stake or rod of iron used to fasten a door or gate," από το παλαιό Γαλλικό *barre* (12c.) "beam, bar, gate, barrier," από το Δημώδες Λατινικό **barra* "bar, barrier"): εμπόδιο Πβλ και τοπωνύμιο Κολυμπάρι.

Όπως και το τοπωνύμιο Φούρκα (η φούρκα ήταν μια παραλλαγή του κύφωνα) βλ.λ. [φούρκα](#)

a. Σύμβολο δουλείας: "dare colla triumpho," Prop. 2 (3), 10, 15. "eripe turpi Colla jugo," Hor. S. 2, 7, 92.—

b. (όπως το Αγγλικό « it costs him his neck», ανάλογο του ελληνικού «έφαγε το κεφάλι του») συμβολο της ζωής: "actum est de collo meo," Plaut. Trin. 2, 4, 194; cf.: "posuit collum in Pulvere Teucro," Hor. C. 4, 6, 11.—

c. *Collum torquere, obtorquere, obstringere alicui, legal t. t.*, θετω τον τραχηλον υπ τον ζυγον "priusquam obtorto collo ad praetorem trahor," Plaut. Poen. 3, 5, 45 (cf.: "obtortā gulā de convivio in vincla abripi jussit," Cic. Verr. 2, 4, 10, § 24); Plaut. Curc. 5, 3, 15; Liv. 4, 53, 8.—

Πβλ. «του Έλληνας ο τράχηλος ζυγόν δεν υποφέρει»

Έτσι ο du Cange γράφει

1. COLUMBAR, Genus vinculi , proprieque ipsum vinculi foramen. Joan. de Janua : Columbar, genus vinculi , a collo, quod sit aptum collo. Vita S. Genuffi Episcop. num. 11 : Ut solis catenarum compedibus durisque lacertorum Columbaribus arcerentur ab hominum morsibus, etc. Radulfus Cadomensis* in Gestis Tancredi apud Marten. tom. 3. Anecd. col. 138 : Reservatur tamen superstes unus Turcorum non minus scelerum quam scelerato-	
---	--

Η κολούμπρα και το Άγιο Πνεύμα

rum princeps : is Columbari gravissimo vinc tus compede, in tormentis tormenta, in temporalibus præstolatur æterna.

Utitur Plautus in Rudent.

Ιστορικός και σταυροφόρος γεν. 1080 μ.Χ.

C. du Cange, 1678), dans du Cange, et al., Glossarium mediae et infimae latinitatis, éd. augm., Niort : L. Favre, 1883-1887, t. 2, col. 418b.

Δηλώνοντας σαφώς ότι το Columbar ήταν **genus vinculi, a collo**, δηλαδή είδος δεσμού στο λαιμό.

Η λέξη αυτή σημαίνει τον **κύφωνα** (pillory) και κατ'επέκταση την διαπόμπευση, τον εξευτελισμό, το ρεζιλίκι. Σαν λέξη με μοναδική σημασία (μιας χρήσης) στα ελληνικά, εύκολα μπορεί να αναγραμματίσει. Το columbar δηλαδή να γίνει **κολούμπρα**. Τα τριτόκλιτα σε «-αρ» δεν ήταν συνήθη στη δημόδη μεσαιωνική. πχ. φρέαρ, ημαρ, δέλεαρ, έαρ, ήπαρ, νέκταρ, μάκαρ.

Το νέο ελληνικό ρήμα **παθαίνω** που χρησιμοποιείται κυρίως για να δηλώσει κάτι του μας συνέβη και χρησιμοποιείται συνήθως για αρρώστιες όπως έπαθα γρίπη, συνάχι, ιλαρά κλπ, αλλά και για απαξιωτικά συμβάντα. Λέμε **έπαθα** μεγάλο ρεζιλίκι και ομοίως **έγινα** ρεζίλι ή ρεζιλεύτηκα. Έτσι λοιπόν λέμε και έπαθα **κολούμπρα**.

Εικόνα 5 pillory ή κυφών ή coluber

Βιβλιογραφία

[Α. ΣΤΟΥΓΙΑΝΝΙΔΗ ΔΙΑΠΟΜΠΕΥΣΗ](#)

[Κύφων, μπερλίνα, ρεζίλι, φούρκα](#)